

УДК 376-056

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2024-108-1-151-160>

ВПЛИВ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ НА РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ ПІДТРИМКИ

Л. М. Потапюк

ORCID 0000-0003-0830-8758

Б. В. Лінник

ORCID 0009-0000-8692-2644

Стаття присвячена вивченню важливого аспекту щодо впливу воєнного конфлікту на розвиток зв'язного мовлення дітей з особливими освітніми потребами. Модернізація системи інклюзивної освіти в Україні, зміна її орієнтирів на особистісний розвиток, забезпечення психологічного комфорту учня та формування його інтелектуального потенціалу вимагає змін у процесі навчання. У статті розглянуто складну проблематику, пов'язану із впливом воєнних подій на мовленнєвий розвиток дітей.

Автори аналізують індивідуальні особливості досліджуваної групи у контексті воєнного стресу, нестабільної соціальної ситуації та виявляють те, що воєнні події можуть суттєво ускладнити процес комунікації та мовленнєвого розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Відповідно це потребує уваги та підтримки з боку фахівців у галузі освіти та психології і висуває виклики, з якими зіштовхуються діти під час воєнних конфліктів (порушення комунікації, затримка у мовленнєвому розвитку, розвиток посттравматичного стресового розладу, недостатній рівень «психологічного благополуччя»).

Автори статті пропонують підходи, що сприяють підтримці дітей з особливими потребами під час воєнного конфлікту – висувають стратегії підтримки, спрямовані на оптимізацію навчального процесу (індивідуалізовані програми розвитку мовлення, психологічна підтримка, робота з логопедом, використання інноваційних методик тощо). Результати роботи можуть бути корисними для спеціалістів у галузі освіти, психології та соціальної підтримки, для розробки ефективних програм інклюзивної освіти,

спрямованих на розвиток зв'язного мовлення дітей з особливими потребами, в країнах, які переживають воєнні конфлікти.

***Ключові слова:** діти з особливими освітніми потребами, зв'язне мовлення, порушення мовлення, психологічне благополуччя, посттравматичний стресовий розлад, воєнний конфлікт.*

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У сучасному світі військові конфлікти стають однією із головних загроз безпеці людей, зокрема дітей. Війна не тільки негативно впливає на фізичний та психічний стан дітей, але й має серйозний вплив на їхній розвиток, зокрема на зв'язне мовлення. Діти з особливими освітніми потребами (далі – діти з ООП) стають особливо вразливою групою.

Проблема впливу воєнного конфлікту на розвиток зв'язного мовлення дітей з ООП стає все більш актуальною через зростання числа конфліктів у світі та їх тривалий характер. Діти, які можуть мати різноманітні мовленнєві порушення, потребують спеціалізованої підтримки та інтервенції. Однак в умовах воєнного конфлікту ця підтримка стає набагато складнішою через руйнування освітніх інфраструктур, посилення психологічного стресу, евакуацію, втрату зв'язку зі звичним оточенням тощо.

Таким чином, важливими завданнями є дослідження впливу воєнного конфлікту на зв'язне мовлення дітей з ООП, виявлення основних викликів, а також розробка ефективних стратегій підтримки та розвитку їхнього мовлення в умовах цього конфлікту. Практичні завдання включають в себе розробку програм та ініціатив з підтримки дітей з ООП у зонах воєнних дій, а також впровадження інноваційних методів та технологій для поліпшення їхнього мовленнєвого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. «Вітчизняні науковці В. Бондар, О. Волошина, Т. Євтухова, І. Іванова, А. Капська, В. Ляшенко, А. Полударова, Т. Черняєва та інші досліджують основні аспекти інтеграції дітей з особливими потребами в загальноосвітній заклад, їх реабілітації і соціалізації до суспільних норм. Проблеми виокремлення основних груп дітей, які потребують створення специфічних умов для реабілітації та соціальної адаптації, вивчали І. Бех, Т. Власова, Є. Мастюкова, В. Синьов, О. Хохліна, М. Ярмаченко та ін. Основні аспекти змісту, особливостей навчання та підготовки до життя дітей з обмеженими можливостями розглядали Т. Білоус, І. Дмитрієва, В. Золотоверх, І. Ванова, В. Липа, Л. Одинченко, В. Тарасун та ін.» (Потапюк, 2021а, с. 120).

Наукове дослідження впливу воєнного конфлікту на розвиток зв'язного мовлення дітей з ООП здійснюється на широкій міжнародній

арені, де дослідники з різних країн спільно працюють над з'ясуванням проблеми та пошуку оптимальних шляхів підтримки цієї вразливої групи дітей. Так, комплексний підхід до розв'язання проблем розвитку зв'язного мовлення реалізується у працях А. Богуш, Н. Пахомової, Є. Соботович, В. Тищенко, В. Тарасун, М. Шеремет та ін.

Особливу увагу в контексті комплексної корекційної роботи приділяють ранній діагностиці порушень мовлення. Робота, проведена Н. Пахомовою та її колегами, свідчить про важливість початку профілактичних та корекційно-розвиткових заходів ще на ранніх етапах розвитку дитини. Крім того, вчені визначають проблему раннього втручання та надання допомоги дітям із порушеннями психофізичного розвитку як пріоритетний напрям в галузі спеціальної та інклюзивної освіти. Цей підхід спрямований на максимально ранню інтервенцію з метою надання ефективної підтримки та стимулювання розвитку мовлення у дітей з ООП (Pakhomova, Baranets, Lukianenko, Leshchii, Kachurovska, Berezan, Olefir, 2022).

Результати досліджень, які присвячені темі подолання тяжких порушень мовлення у дітей, підтверджують, що успішність цього процесу залежить від комплексного підходу до корекційної роботи, який враховує індивідуальні особливості кожної дитини. Дослідниця І. Кравченко вважає (2013), що такий індивідуальний підхід має враховувати різноманітні аспекти, включаючи структуру дефекту, наявність ускладнень, психомоторний розвиток та емоційну сферу.

Останні дослідження та публікації активно демонструють необхідність уваги до цієї теми та важливість подальших досліджень. Важливими напрямками досліджень є вивчення психологічних механізмів, що лежать в основі впливу воєнного конфлікту на мовленнєвий розвиток дітей з ООП, а також розробка та впровадження ефективних програм підтримки та інтервенції.

Мега статті – дослідження впливу воєнного конфлікту на розвиток зв'язного мовлення дітей з ООП, ідентифікація основних викликів, з якими зіштовхуються ці діти в умовах війни, а також розробка ефективних стратегій підтримки та розвитку їхнього мовлення з метою забезпечення оптимальних умов для навчання та соціальної інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Зв'язне мовлення є важливим аспектом розвитку комунікативних навичок у дітей ООП. Це вміння висловлювати свої думки, ідеї, почуття зрозуміло та послідовно, користуючись мовою. Зв'язне мовлення допомагає дітям виражати свої потреби та бажання, взаємодіяти з іншими людьми, розвивати пізнавальні

процеси та розуміння оточуючого світу. Для дітей з ООП вміння ефективно спілкуватися може впливати на їхню можливість досягнення успіху в навчанні, соціальну інтеграцію та є ключовим аспектом їхнього соціального та академічного успіху (Крутій, 2014).

У період війни важливо забезпечити дітям стан максимального психологічного благополуччя: налагодити психічні процеси і функції, відчуття внутрішньої рівноваги та цілісності, відчуття задоволеності собою та навколишнім світом (Авер'янова, 2017).

У воєнний період діти можуть бути свідками насильства, втрати близьких, розлуки з родиною або евакуації зі своїх домівок. Ці стресові події можуть призвести до емоційних та психічних травм, які зі свого боку можуть впливати на здатність дітей ефективно спілкуватися та розвивати мовлення.

Вразливою групою, яким важко приймати психічні, фізичні та психологічні виклики, що пов'язані з негативними впливами війни або збройних конфліктів, залишаються діти. «Найбільш уразливими категоріями дітей, які найчастіше стають жертвами насильства в освітньому середовищі, вважаються діти, які мають фізичні недоліки, особливості поведінки, страждають від різних хвороб; діти з особливостями зовнішності, поганими соціальними навичками; діти, які відчувають страх перед школою, у яких відсутній досвід життя в колективі («домашні діти»), діти з низьким інтелектом і труднощами в навчанні» (Потапюк, 2021b, с. 69). Для таких дітей важливо створити умови «психологічного благополуччя».

До структури психологічного благополуччя відносять шість таких основних компонентів:

- автономія, яка виражається у здатності до самостійних рішень та здатності до саморегуляції в умовах соціального тиску;
- управління оточуючим середовищем, що передбачає уміння долати виклики та досягати поставлених цілей;
- позитивні стосунки з оточуючими;
- наявність мети у житті;
- особистісне зростання, яке передбачає прагнення до розвитку та відчуття власного прогресу;
- самоприйняття – усвідомлення всіх аспектів своєї особистості та позитивне ставлення до себе та свого життя загалом (Карсканова, 2011).

Таким чином, бачимо, що психологічне благополуччя – це комплексний феномен, який відображає сприйняття та оцінку людиною власного функціонування та розвитку, враховуючи всі аспекти та потенційні можливості людини.

На тлі травматичних ситуацій, які можуть відбуватися, у дітей розвиваються різноманітні психічні проблеми. Вони можуть відчувати

страх, ставати замкнутими, тривожними або сумними навіть через незначні події. Деякі з них можуть почати страждати від нічних жахів, а тема війни може проявлятися у сюжетах дитячих ігор (Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології, 2017; Сміт, Дирегров, Юле, 2014).

Потрібно брати до уваги і той факт, що діти, які пережили травматичні події такого масштабу, як збройний конфлікт чи війна, мають підвищений ризик розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Це розлад, який може впливати на їхнє психічне здоров'я, а також може збільшувати ймовірність розвитку такого порушення у дорослому віці, навіть у тому випадку, якщо симптоми не були помічені в дитинстві (Титаренко, 2018).

ПТСР у дітей має певні особливості: діти часто відтворюють травматичні події у своїх іграх; підлітки, які пережили травматичні події, можуть мати схильність до алкоголізму, куріння, вживання наркотиків та самоушкодження; з'являються емоційні порушення; діти часто стають агресивними, напруженими, апатичними, депресивними; з'являються порушення уваги, пам'яті та здатності до навчання (Козлова, Журавель, 2022; Яцина, 2022).

Умови кризи та конфлікту створюють низку викликів у формуванні зв'язного мовлення у дітей з ООП. Так, недостатність доступу до освіти, руйнування освітніх інфраструктур, відсутність спеціалізованих програм та педагогічних кадрів у зоні конфлікту можуть ускладнювати процес формування мовлення. Крім того, стресові ситуації, втрата стабільності, а також недостатня підтримка з боку оточуючих можуть призвести до затримок у мовленні та інших мовленнєвих порушень.

Визначення основних викликів, з якими зіштовхуються діти з ООП в умовах воєнного конфлікту, є ключовою передумовою для розробки ефективних стратегій підтримки та інтервенції щодо поліпшення їхнього мовленнєвого розвитку. Далі виокремимо виклики, що постають перед дітьми та педагогами в умовах війни. Серед них:

Перешкоди у доступі до освіти та медичних послуг через знищення шкіл, лікарень та інфраструктури. Відновлення цих послуг стає надзвичайно задачею, що ускладнює можливості дітей з ООП отримати необхідну підтримку та розвиток.

Психологічний стрес та травматичні події, які супроводжують війну, можуть призводити до емоційного та психічного виснаження дітей. Це може впливати на їхню здатність спілкуватися та розвивати мовлення, знижуючи шанси на успішну інтеграцію в суспільство.

Нестача кваліфікованих фахівців, які могли б забезпечити необхідну підтримку та інтервенцію для поліпшення мовленнєвого розвитку дітей з

ООП. Відсутність спеціалістів у галузі психології, педагогіки та медицини у зоні конфлікту ускладнює можливості реалізації необхідних програм та послуг для цієї вразливої групи дітей.

Отже, виявлення потреб у підтримці та інтервенції для поліпшення мовленнєвого розвитку дітей з ООП в умовах воєнного конфлікту є важливим завданням, що вимагає комплексного підходу та спільних зусиль урядових та громадських організацій, міжнародних спільнот та суспільства загалом і передбачає активну участь і підтримку всіх зацікавлених сторін та спеціалістів (Somma, Bennett, 2020).

Один із підходів полягає у розробці та впровадженні педагогічних та психологічних програм, які спрямовані на покращення мовленнєвого розвитку таких дітей. Ці програми включають у себе різноманітні методи та стратегії, які впливають на розвиток мовленнєвих навичок, психологічну підтримку, стимулювання самовираження. Програми спрямовані на створення індивідуального підходу до кожної дитини, враховують її потреби, можливості, особливості й включають у себе методики навчання, які сприяють поліпшенню мовленнєвих навичок та розвитку комунікативних умінь.

На допомогу педагогам приходять інноваційні методи та технології, які відіграють важливу роль у стимулюванні мовленнєвого розвитку дітей з ООП під час воєнного конфлікту. Ці методи включають в себе використання різноманітних програмних засобів, інтерактивних ігор, відеоматеріалів. Застосування інноваційних методів та технологій дозволяє ефективно стимулювати мовленнєвий розвиток та забезпечити доступ до освіти, незважаючи на складні умови.

Сімейна підтримка, професійна допомога вчителів та співпраця з громадськими організаціями сприяють створенню стійкого соціального середовища, що сприяє розвитку мовлення та адаптації дітей до умов війни.

У воєнних зонах, де діти з ООП постають перед значними випробуваннями, виникає важлива необхідність у практичних програмах та ініціативах для підтримки їхнього зв'язного мовлення. Ці програми спрямовані на надання дітям необхідних навичок та ресурсів для подолання мовленнєвих викликів, що виникають в умовах воєнного конфлікту. Оцінка ефективності стратегій підтримки вказує на те, що вони можуть значно поліпшити їхнє зв'язне мовлення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Наукові дослідження щодо впливу воєнного конфлікту на розвиток зв'язного мовлення дітей з ООП виявляють комплексні виклики і потреби. Результати досліджень показують, що воєнні конфлікти можуть суттєво позначитися на розвитку мовлення через різноманітні фактори, такі як травми, стрес, зміни

в соціальному середовищі, доступ до освіти тощо. Одним із основних викликів є психологічний стрес, що супроводжує воєнні події, який може призвести до розвитку посттравматичного стресового розладу у дітей.

Окрім того, воєнні конфлікти часто призводять до переривання навчального процесу та змін в соціальному середовищі дітей, що може обмежити їхню можливість отримати доступ до якісної освіти, що водночас і перешкоджатиме розвитку дитячого мовлення.

Стратегії підтримки дітей з ООП у контексті воєнного конфлікту включають комплексний підхід, який орієнтується на психологічну підтримку, соціальну реабілітацію та відновлення доступу до освітніх ресурсів. Важливою є також підтримка вчителів та інших фахівців, які працюють з цією групою дітей, у розробці і впровадженні індивідуального підходу до навчання та розвитку мовлення.

Подальша робота в цьому напрямку є важливою для забезпечення повноцінного розвитку та соціальної інтеграції цієї вразливої групи дітей, тому необхідно провести довгострокові дослідження, щоби окреслити динаміку впливу воєнного конфлікту на розвиток мовлення та визначити оптимальні стратегії підтримки, які спрямовані на максимальне забезпечення розвитку мовлення та навчальних успіхів дітей у невизначених умовах.

Література

1. Авер'янова А. В. Дослідження психологічного благополуччя особистості в сучасному освітньому просторі. *Ракурси психологічного благополуччя особистості* : зб. тез доповідей Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Ніжин, 9 червня 2017). Ніжин, НДУ ім. М. Гоголя, 2017. С. 24–26.
2. Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології : кол. монографія; за заг. ред. В. П. Садкового, О. В. Тімченка. Харків. Вид-во НУЦЗУ, 2017. 777 с.
3. Карсканова С. В. Опитувальник «Шкала психологічного благополуччя» К. Ріфф: процес та результат адаптації. *Практична психологія та соціальна робота*, 2011. № 1. С. 1–9.
4. Козлова А., Журавель Т. Що треба знати про посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): інформація для батьків. Що таке ПТСР, як проявляється і які особливості має у дітей, 2022. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/about-post-traumatic-stress-disorder> (дата звернення: 18.02.2024).
5. Кравченко І. Л. Загальна структурно-функціональна модель центрів медично-соціальної реабілітації дітей з фізичними вадами. *Архітектурний вісник Київського національного університету будівництва і архітектури*, 2013. № 1. С. 53–60.
6. Крутій К. Л., Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: словник-довідник: понад 600 термінів, понять та назв. Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2014. 200 с.

7. Потапюк Л. М. Організація інклюзивної освіти у вітчизняному просторі. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*, 2021а. № 1 (21). Дніпро. С. 119–126.
8. Потапюк Л. М. Психологічна безпека в умовах інклюзивного освітнього середовища: Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність та перспективи розвитку: кол. монографія у 2-х ч. Ч 1. Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні; за ред. С. П. Миронової, Л. Б. Платаш. Чернівці : «Технодрук», 2021б. С. 59–92.
9. Сміт П., Дирегров Е., Юле У. Діти та війна: навчання технік зіцнення Інститут психічного здоров'я УКУ, 2014. 84 с.
10. Титаренко Т. М. Способи підвищення психологічного благополуччя особистості, що пережила травму. URL: <https://msu.edu.ua/psixologiyateoriyaipraktika/titarenko-t-m-sposobi-pidvishennya-psixologichnogoblagopoluchchyaosobistosti-shhorezshila-travmu/> (дата звернення: 18.02.2024).
11. Яцина О. Ф. Вплив війни на психічне здоров'я: ознаки травматизації психіки дітей та підлітків. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*, 2022. № 7 (25). Київ. С. 554–567.
12. Pakhomova N. G., Baranets I. V., Lukianenko A. V., Leshchii N. P., Kachurovska O. B., Berezan O. I., Olefir O. I. Comprehensive rehabilitation of children with sensory and intellectual disorders. *Світ медицини та біології*, 2022. No 2 (80). P. 113–118.
13. Somma M., Bennett S. Inclusive Education and Pedagogical Change: Experiences From The Front Lines. *International Journal of Educational Methodology*, 2020. No 6 (2). P. 285–295.

References

1. Averianova, A. V. (2017). Doslidzhennia psykholohichnoho blahopoluchchia osobystosti v suchasnomu osvithnomu prostori [Research of the psychological well-being of the individual in the modern educational space]. *Rakursy psykholohichnoho blahopoluchchia osobystosti*. 24-26 (ukr).
2. Aktualni doslidzhennia v suchasni vitchyzniani ekstreimalni i kryzovii psykholohii [Actual researches in the modern country of extreme and crisis psychology] (2017); za zah.red. Sadkovyi, V. P., Timchenko, O. V. Kharkiv: Vydavnytstvo NUTSZU (ukr).
3. Karskanova, S. V. (2011). Opytvalnyk "Shkala psykholohichnoho blahopoluchchia" K. Riff: protses ta rezultat adaptatsii [Questionnaire "Scale of psychological well-being" K. Riff: process and result of adaptation]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*, 1, 1-9 (ukr).
4. Kozlova, A., Zhuravel, T. (2022). Shcho treba znaty pro posttravmatychnyi stresovyi rozlad (PTSR): informatsiia dlia batkiv. Shcho take PTSR, yak proiavlaietsia i yaki osoblyvosti maie u ditei [What you need to know about post-traumatic stress disorder (PTSD): information for parents. What is PTSD, how does it manifest itself and what features does it have in children]. Retrieved from: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/about-post-traumatic-stress-disorder> (date of appeal: 18.02.2024) (ukr).
5. Kravchenko, I. L. (2013). Zahalna strukturno-funktsionalna model tsentriv medychno-sotsialnoi reabilitatsii ditei z fizychnymy vadamy [General structural and functional model of centers for medical and social rehabilitation of children with physical

- disabilities]. *Arkhitekturnyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu budivnytstva i arkhitektury*, 1, 53-60 (ukr).
6. Krutii, K. L., Bohush, A. M. (2014). Doshkilna linhvodydaktyka: slovnyk-dovidnyk: ponad 600 terminiv, poniat ta nazv [Preschool language didactics: reference dictionary: more than 600 terms, concepts and names]. Zaporizhzhia: TOV "LIPS" LTD (ukr).
 7. Potapiuk, L. M. (2021a). Orhanizatsiia inkluzyvnoi osvity u vitchyznianomu prostori [Organization of inclusive education in the national space]. *Bulletin of the Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology". Pedagogical sciences*, 1 (21), 119-126 (ukr).
 8. Potapiuk, L. M. (2021b). Psykholohichna bezpeka v umovakh inkluzyvnoho osvitnoho seredovysheha: Sotsialna ta osvitnia inkluziia: istoriia, suchasnist ta perspektyvy rozvytku [Psychological safety in the conditions of an inclusive educational environment: Social and educational inclusion: history, modernity and development prospects]: kol. monohrafiia u 2-kh ch. Ch 1. Instytutsiini ta osobystisni aspekty vprovadzheniia v Ukraini; za red. S. P. Myronovoi, L. B. Platash. Chernivtsi : «Tekhnodruk». 59–92 (ukr).
 9. Smit, P., Dyrehrov, E., Yule, U. (2014). Dity ta viina: navchannia tekhnik ztsilennia [Children and War: Teaching Healing Techniques]. Instytut psykhiichnoho zdorovia UKU (ukr).
 10. Tytarenko, T. M. Sposoby pidvyshchennia psykholohichnoho blahopoluchchia osobystosti, shcho perezhyla travmu [Ways to increase the psychological well-being of a person who has survived a trauma]. Retrieved from: <https://msu.edu.ua/psixologiyateoriyaiapraktika/titarenko-t-m-sposobi-pidvishhenmya-psixologichnogo-blahopoluchchyaosobystosti-shhoperezhila-travmu/> (date of appeal: 18.02.2024) (ukr).
 11. Yatsyna, O. F. (2022). Vplyv viiny na psykhiichne zdorovia: oznaky travmatyzatsii psykhiiky ditei ta pidlitkiv [The impact of war on mental health: signs of psychological traumatization of children and adolescents]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky, Ser. "Pedahohika", Ser. "Psykhohohiia", Ser. "Medytsyna"*. Kyiv, 7 (25), 554–567 (ukr).
 12. Pakhomova, N.G., Baranets, I.V., Lukianenko, A.V, Leshchii, N.P., Kachurovska, O.B., Berezan, O.I., Olefir, O.I. (2022). Comprehensive rehabilitation of children with sensory and intellectual disorders. *Svit Medytsyny ta Biolohiyi*, 2 (80), 113–118 (eng).
 13. Somma, M. Bennett, S. (2020). Inclusive Education and Pedagogical Change: Experiences From The Front Lines. *International Journal of Educational Methodology*, 6 (2), 285-295 (eng).

INFLUENCE OF THE MILITARY CONFLICT ON THE DEVELOPMENT OF COHERENT SPEECH OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS: CHALLENGES AND STRATEGIES OF SUPPORT

L. M. Potapiuk, B. V. Linyk

The article is devoted to the study of an important aspect of the influence of the military conflict on the development of coherent speech of children with special educational needs. Modernization of the system of inclusive education in Ukraine, changing its

guidelines for personal development, ensuring the psychological comfort of the student and forming their intellectual potential requires changes in the learning process.

The article deals with complex issues related to the impact of war events on children's speech development. The authors analyze the individual characteristics of the studied group in the context of war stress and an unstable social situation and find that war events can significantly complicate the process of communication and speech development of children with special educational needs. Accordingly, this requires attention and support from specialists in the field of education and psychology and poses challenges that children face during military conflicts (communication disorders, delay in speech development, development of post-traumatic stress disorder, insufficient level of "psychological well-being").

The authors of the article offer approaches that contribute to the support of children with speech impediments during a military conflict - they put forward support strategies aimed at optimizing the educational process (including individualized speech development programs, psychological support, work with a speech therapist, the use of innovative methods, etc.). The results of the work can be useful for specialists in the field of education, psychology and social support, as well as for the development of effective inclusive education programs aimed at the development of coherent speech of children with disabilities in countries experiencing military conflicts.

Key words: *children with special educational needs, coherent speech, speech disorder, psychological well-being, post-traumatic stress disorder, military conflict.*

Потapiук Лілія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціогуманітарних технологій Луцького національного технічного університету (м. Луцьк, Україна). E-mail: potapiuk2020@gmail.com

Potapiuk Liliia Mykolaivna – Candidate of Sciences in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor at the Socio-Humanitarian Technologies Department of Lutsk National Technical University (Lutsk, Ukraine). E-mail: potapiuk2020@gmail.com

Лінник Богдана Валентинівна – студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Освітні, педагогічні науки» Луцького національного технічного університету (м. Луцьк, Україна). E-mail: dana.gavriluk.linnik@gmail.com

Linnik Bohdana Valentynivna – a student of the second (Master's) level of higher education, majoring in Educational and Pedagogical Sciences of Lutsk National Technical University (Lutsk, Ukraine). E-mail: dana.gavriluk.linnik@gmail.com